

आयुष्मान् आनन्द

श्रामणेर सुदर्शन

आयुष्मान आनन्द

आनन्द, अत्त दीपा बिहरथ, अत्त सरणा !
आनन्द, थःगु प्रदीप थः जु, थःगु हे शरणे थः वनेगु स्व !

Dhamma Digital

श्रामणेर सुदर्शन

प्रकाशकः

शोभा-प्रकाशन

कान्तिपुर ।

प्रथमसंस्करण

५००

मू

१३०

बुद्धाब्ध २५०४

ने. सं. १०८१

Dhamma.Digital

मुद्रकः

काठमाडौं प्रेस,

कान्तिपुर ।

लिसा

गबले गबले च्वयागु सफू गुलिखे गुलिखे लिपा जूहाँ
थौं प्रकाशन-प्रतीक्षा निष्फल मजुल । उकिं शोभा-प्रकाशनयात्त
जिगु धन्यवाद दु ।

सफू अबले अबले छु मस्यु छगू सफूया छगू रचना
प्रेरणा व लिधंसा कथा विस्तृत रूपे च्वयागु खः, गुगु
'धर्मोदये' क्रमशः नं मिहाँ वये धुकल ।

जित आशा दु, बुद्धया उपस्थापक आयुष्मान आनन्दया
जीवनीं सेवाया संकल्पी मनूतयेत छुं न छुं बि हे वी ।

—भामणेर सुदर्शन

—सर्वाधिकार लेखकया—

Dhamma.Digital

आयुष्मान आनन्द

भगवान् बुद्धया जीवन—फालं निसैं थौं तक अजाह्न सुं छह्म भिद्धु खने दयेक वःगु मद्दु, गुह्म आयुष्मान आनन्दथें विशेष विशेष प्रकारया विभिन्न स्वभाव व गुणं संयुक्त जू । आयुष्मान आनन्दयाके गुगु गुगु गुणया महत्ती विशेषता दु, उकिया छु अंश सुयाके सुयाके दत्त, इपिं हे बुद्ध-धर्मया धत्थें पिं प्रचारक जुइ फत्त, जुया वन । बौद्ध वाङ्मये आयुष्मान आनन्दयागु संस्मरण उकिं हे बुद्धया अग्रश्रावक सारिपुत्र व मौद्गल्यायनयागु सिबे अपो याना तःगु खने दुगु जुइमाः । बुद्धया जीवन—काले आयुष्मान आनन्द अथे हे बहुश्रुते, स्मृतिवाने, गतिमाने, धर्मवाने अले उपस्थापके अतुलनीय खः, गथे प्रज्ञाय् सारिपुत्र, पराक्रमे मौद्गल्यायन अतुलनीय खः । उकिं वसपोलयागु जीवनी गुलि आदर्शनीय जू, उलि हे सेवाया साधकपिनि निितिं अनुकरणीय जू, प्रेरणामयी जू ।

आनन्दया जन्म

लुम्बिनी उपवने शुद्धोदन—पुत्रया मुखुनु जन्म जुल, उखुनु हे शुद्धोदनया दकसिबे चिधीकःह्म किजा अमृतौदन—पुत्र आनन्दया जन्म थुखे राजमहले जुल । तःधंगु प्रसन्नतां चिधंगु प्रसन्नता तोपुया छुवइथें चिर—प्रतीक्षां लिपा शुद्धोदनया पुत्र-प्राप्ति जूगु व लुम्बिनी निसैं यात्रा याना कपिलवस्तु प्रत्यागमन जूगु वर्शनं आनन्दया राजमहले जन्म

जूगु व डकिं हःगु प्रसन्नता तोपुवा छ्वत । प्रसंगवश व हे दिने न्हेगु
 पदार्थया उत्पत्ति जूगुली हे आनन्दया जन्म सन्निहित जुया वन । उकिं
 गन आनन्द राजकुमार सिद्धार्थया किजा छ्छ राजकुमार तुं खः
 धयागु खँ भीसं स्यू, अन हे वसपोलया पालन-पोषण विषये छुं विशेष
 व्याख्या मदुसां स्वतः परिकल्पना याये फु, आनन्दं हे शिशु आनन्दया
 पालन-पोषण जुल । शायद वसपोलया सहचरपिं मध्ये अनिरुद्ध, भदिय,
 किम्बिल, भगु व देवदत्त निकटसम्पर्कपिं जुइ । कारण थुपिं खुम्हं
 कपिलवस्तुया शाक्यवंशीय राजकुमारपिं खः, हानं प्रब्रज्या जुइत बंबले
 थुपिं खुम्हं नापं वन ।

प्रब्रज्या

भगवान बुद्धं धर्म-प्रचार सुसंगठित रूप यांना बिज्याये धुंकल ।
 कपिलवस्तु बिज्याना नन्द व राहुलयात नं भिन्नु छुना बिज्यात ।
 थ्व नापं आपालं राजकुलया शाक्य युवकर्पित बुद्धया विचारं व
 सन्देशं प्रभावित यात । भगवान कपिलवस्तु लिक्कसं च्वंगु अनुपिवा
 गामे बिज्याना च्वन । थन हे आनन्द थः प्यह्न पासापिं व नौ छ्छ
 व्यना प्रब्रजित जुइत बुद्धयाथाय् वन । इमिगु अभिलाषां परिचित जुया
 बिज्याये धुंका बुद्धं इमिके न्यना बिज्याइ, इपिं मध्ये सुयात दके न्हापां
 भिन्नु छुये ? कारण श्रमणपिनि नियम दु, गुह्य न्हापां भिन्नु जुइ, वयात
 उमेरे क्वकालिसां, मसः मस्यूह्न जूसां, क्वजातया पुत्र जूसां, गरीवया
 पुत्र जूसां गृहस्थाश्रमे किजां दाजुयात गुलि आदर तयेमाः, उलि हे
 लिपा जूह्न भिन्नु आदर तयेमाः । बुद्ध थः शाक्यपिनिगु जातिमद वा
 जातीय अभिमानं पूर्ण परिचित जू । शाक्यकुमारपिसं अले अय्सा
 न्हापां उपालियात निं भिन्नु छुना बिज्यायेगु आग्रह याइ । विचार खः,
 जातं क्कम्ह व्यक्ति लिपा प्रब्रज्या यायेव वया प्रति थःपिनि मने तुन्छुभाव

द्वयना च्चनी अले थ्व भिन्नु जीवनया निर्ति अनिट्ट सिद्ध जुइ । शासन—
 प्रवेशया कारण वा उद्देश्य लाभ—सत्कार व मान—मर्यादा प्राप्ति मखु ।
 मानव मात्रयात समान खंके फयेकेत व थःगु मानसिक कल्मष मदयेका
 छ्वयेत हे भिन्नु जीवन खः । मानसिक पवित्रता हयेगुली उद्योगशील
 जुइ माःगु जीवने मान—मर्यादाया आकांक्षायात थाय् नं ला मदु !
 बौद्ध साधक—साधिकापिनि विश्वासे लाभ—अलाभ, यश—अयश, निन्दा
 प्रशंसा, सुख—दुःख च्यागुलिं लोक—धर्म खः । उकिं थःत निर्लित याना
 तयेगुलः हे थःपिं प्रयत्नशील जुइमाः ।

बुद्धं इमिके जातिमद मदुगु खंका, च्व च्वनेगु इच्छायात कृत्यलेगु
 प्रयत्न याःगुलिं ज्ञात जुया सर्वप्रथम उपालि नौयात भिन्नु छुना
 विज्यात, अनं लिपा आनन्द सहित शाक्यकुमारपिं फुकसितं ।
 आनन्द, राजकुमार आनन्द, आः आयुष्मान आनन्द जुल,
 भिन्नु आनन्द जुल । ‘ आयुष्मान ’ शब्द बुद्धं थःगु अन्तिम शय्याय्
 च्वना ककालिम्ह भिन्नुं थकालिम्ह भिन्नुयात सम्बोधन यायेत ज्ञापित
 याना विज्यागु शब्द खः । बुद्धया जीवनकाले अर्थात् परिनिर्वाणया
 शय्याय् च्वना आयुष्मान शब्दया प्रयोगाज्ञा विद्या विमज्याःतले
 ‘ आवुस ’ शब्द हे बुद्धया संघे पारस्परिक सम्बोधनया शब्द खः ।
 बुद्धं थ्व शब्दया सम्बोधन लिपा थकालिपिसं जक कोकालिपित यायेगु
 अले ककालिपिसं थकालिपित ‘ भन्ते ’ वा ‘ आयुष्मान ’ शब्दं
 सम्बोधन यायेगु आज्ञा जुया विज्यात ।

बुद्ध—धर्मे छुं बन्धु—बान्धवया सम्बन्धया महत्ता ला मदु खः,
 अर अयुं आयुष्मान आनन्द बुद्धया सःतिना नं सत्तिम्ह व्यक्ति खः ।
 अरु थुलि तर्क सत्तिम्ह जुया सत्तिक बुद्धया थाय् च्वन, गुलि
 राहुल कुमारयात हे बुद्धया शिष्य जुइ धुंका च्वनेगु सुयोग प्राप्त मजू ।

कारण शाक्यकुलया किञ्च थःह शिष्य आयुष्मान आनन्द छन्दु बुद्धया
फुक सेवा याइह् बुद्धया उपस्थापक जुल ।

बुद्धया उपस्थापक आनन्द

बुद्धया शिष्य रूपे स्वतन्त्रं च्वना धर्मया साधनाय् गुलिखे देँ
आयुष्मान आनन्दं जीवन हना विज्याये धुंकल । अबले तकं आपालं
धर्म प्रचार व प्रसारे परिभ्रमण यायां आपालं लोक-कल्याणया ज्या
बुद्धं याना विज्याये धुंकल । ख्वीदैया उमेर क्यंबले बुद्धयात छह
उपस्थापक वा निजी सचीवया आवश्यकता अनुभव जुल । ख्वीदैया उमेर
तक धर्मया प्रचार व प्रसारं लोक-कल्याणया ज्या याना विज्यायेगु
लेँ विज्यायेत भगवान बुद्धं छुं शारीरिक तख—सुविधाया व्यवस्था
याना बीपिं सुं तथा विमज्याः । ख्वीदैँ क्यनेवं बुद्धं थुक्रिया आवश्यकता
अनुभव याना विज्यात । अले छन्दु भिच्छुपित मुंका स्वयं बुद्ध शरीर भन
भन प्राकृतिक रूपं जिरातां थिया वृद्ध जूगु व गबलेँ गबलेँ सुं सुं भिच्छुं
बुद्ध-वचनया अपेक्षा याःगु खेँ अवगत याना भिच्छुपित धया विज्यात,
संघया अविचुद्धिया नाप नाप थुखेँ नु धाःसा उखेँ, उखेँ नु धाःसा थुखेँ
वमीपिं भिच्छुपिं नं दया वल । गुलि भिक्षुपिसं मूर्खतापूर्ण स्वतन्त्रता नं
काल । बुद्धं सच्छिगु नियम दयेकूला सच्छि व छगू रूपं ज्या सना
बिल । इमि ज्या हे विनयया शब्दशः संरक्षण याना विनययात मेगु
लेँपुं वना भंग यायेगु लेँपु लुइकेगु खः । बुद्ध गबलेँ अजापिं भिक्षुपनिगु
उपस्थापने नं लात जुइ । उकिं बुद्धं नियमित रूपं धर्मया प्रचार व
प्रसार यायेत छह स्थायी उपस्थापकया आवश्यकता भिक्षु संघया न्ह्योने
तया विज्यात ।

न्ह्यायां धर्म सेनापति सारिपुत्रं दना तथागतया उपस्थापना यायेगु
अवसरया प्रार्थना यात । भगवान बुद्धं स्वीकार याना विमज्याः ।
मौद्गल्यायनं प्रार्थना यात, स्वीकार याना विमज्याः । कारण वसपोलपिके

उपस्थापना विशेषतायां सिबे धर्म प्रचारया कुशलता अपो दु । थुकथं
 आपालं भिक्षुपिसं प्रार्थना यात नं आयुष्मान आनन्द मौने च्चं च्वन ।
 अले जवं खवं च्वं पिं भिक्षुपिसं आयुष्मान आनन्दयात तथागतवा
 उपस्थापनार्थं प्रार्थना मयागुली मधुर क्षोभ प्रकट याना प्रेरणा बी ।
 आयुष्मान आनन्दया लिसः खः पवना कयागु पद पद जुइ मखु । हानं
 आनन्दं थःगु योग्यता दुसा बुद्धं व खनीगु विश्वास व्यक्त याना धाइ,
 जिके उपस्थापनार्थं ह्युं योग्य विशेषता दुसा स्वयं वसपोलं धया बिज्याइ ।
 अले भगवान बुद्धं धया बिज्यात, 'भिक्षुपिं, आनन्दयात उपस्था-
 पनाया निंतिं प्रार्थना यायेगुली बाध्य याये मत्य । वं स्वय थःगु कर्तव्य
 खना याइ ।'

आयुष्मान आनन्दयात थःगु चरित्रे वा उपस्थापनाय् योग्यताया
 विश्वास दत । अबले हे नापं च्वं पिं भिक्षुपिसं आः ला प्रार्थना याये जिल
 ला, दँ आवुसो, प्रार्थना या धका प्रेरित याना च्वनी । तर आयुष्मान
 आनन्द अथे विना विचारं ह्युं ज्या याना प्रसन्नताय् मिलां मखनीह
 मखु । आयुष्मान आनन्दं बिनित्ति यात, तथागतया उपस्थापक जुइ न्ह्यो
 ह्युं अधिकारया विषये । थुजागु स्थिती थुजागु प्रसन्नताया समये थुलि
 भविष्यया विचार याना अधिकारं पवना च्वनेगु साहस छह गम्भीर
 विचारक व धैर्यवानयाके सिबे दये फइगु हे गय्? बुद्धं अधिकार
 पवनेगु अवसर बिा बिज्यायेवं आयुष्मान आनन्दं थःत अधिकार
 पवना थं कल—

- (१) बुद्धयात प्राप्त जूगु उत्तम बस्तु जित मवीमाः ।
- (२) बुद्धया निंतिं वःगु उत्तम भोजन जित मवीमाः ।
- (३) गन्धकुटो निवास मवीमाः ।
- (४) नापं निमन्त्रणाय् व्वना मयंकेमाः ।

ध्व आयुष्मान् आनन्दया अधिकार, छु अधिकार ? छु युक्तियात्
 बीयां सेवाया संकल्पितयेगु घोषणाय् व हृदये थाय् दुगु व दइसु खःला ?
 शायद संसारया सुं सेवकं थुजागु अधिकार गबलें प्वंगु दइ ! आयुष्मान्
 आनन्दया आत्म-गौरव स्वयं बुद्धिया भरोसाय् च्वने यःगुया ध्व सिबे
 बल्लागु प्रमाण छु माःगु दनि ? वर्तमानया प्रसन्नताय् अवश्यम्भावी
 अपवादं बीगु भविष्यया खिन्नतायात् ल्वमंकीह्ण आयुष्मान् आनन्द मखु ।
 ध्व वर वा निशेधाधिकार प्वंगुली ध्व हे तथ्य अन्तरभूत जुया च्वंगु दु ।

आयुष्मान् आनन्दया मेगु प्यंगू अधिकार खः—

(१) भन्ते हृत्पोलया लागि जिं स्वीकार याना तयागु निमन्त्र-
 णाय् हृत्पोल बिज्यायेमाः ।

(२) दर्शनार्थं वइपिं दर्शकपितं जिं प्रार्थना यायेवं दर्शनं बियां
 बिज्यायेमाः ।

(३) जित गबलें छुत्पोलयाथाय् वयेगुली छुं बाधा मबीमाः ।

(४) जिगु अनुपस्थिती गुगु धर्मं देशना बिया बिज्याइगु खः,
 व हानं छुको जित कना बिज्यायेमाः ।

यदि उक्त प्यंगू अधिकारे विचाः याःसा थुक्की छुं शब्दावलि बदे
 मयासें आनन्दया विवेके, ज्ञाने, औचित्य विचारे बुद्धयात् विश्वास
 मनुसा यथा प्रार्थनाय् हे तथास्तु तथागतं गबलें याना बिज्याइ मखु ।
 बस्तुतः आयुष्मान् आनन्दया विवेक व औचित्य ज्ञाने तथागतयात्
 विश्वास दु, उकिं सहज हे तथागतं यथा प्रार्थना हे स्वीकार याना
 बिज्यात् । आवश्यकता पाखे ध्यान न्युसा उक्त स्वंगूया आवश्यकताय्
 गुलि सहमति प्राप्त जुइ व सिबे अपो प्वंगूगु प्रार्थनाय् धात्थेंह्ण भविष्य-
 विद व जिज्ञासुदा अपो सहमति प्राप्त जुइ । ध्व हे प्रार्थनाया फल खः,
 संगत्यनाय्, गुगु तथागतया परिनिर्वाण पश्चात् हे जुल, आनन्दं तःप्वंगु
 सहयोग बी फत् ।

थःगु च्यागू प्रार्थना नं तथागत पाखें स्वीकृत जुइवं आनन्दं
 आनन्द विभोर जुया उपस्थापना यायेगु अवसर प्रार्थना यात । थ्व
 प्रार्थनायात अले अबले तकं विना किंचित् शिथिलता भाव ह्यः
 ज्या याना बिज्यात, गबले तक तथागतं अन्तिम शय्या आनन्दयात तयार
 याके बिया स्वयं तथागतं आयुष्मान आनन्दयात तोता विमज्याः । गुगु
 प्रतिज्ञाय् अपो ज्ञानानुभूतिं प्रेरित जुइ, व हे प्रतिज्ञाय् पूर्तिं यायेबले
 विचे वइगु बाधा नाप अपो तकर कायेगु क्षमता दइ । आनन्दया
 प्रतिज्ञा थुजागु हे सबल प्रतिज्ञा खः, गुगु प्रतिज्ञां सफलताया सिबे
 असफलताया ख्वाः गबलें खनी हे मखु । धार्थें ला आयुष्मान आन-
 न्दया जीवन हे तथागतया सेवा उपस्थापनाय् फुत । थःगु जीवने अबले
 तकं तथागतया सेवाया श्रेय प्राप्त यात, गबने तक तथागतया परिनि-
 र्वाण मजू ।

आयुष्मान आनन्दया उपस्थापनया ज्याय् प्रातः मूल गन्धकुटी
 बैपुइगु, लः साला बीगु, आसन लाया बीगु फुकं दुथ्याः वः । थ्व
 उपस्थापन थुलि नियमित प्रकारं व्यवस्थित रूपं जू कि गबलें बुद्धयात
 असुविधाया अनुभव हे याये म्वाल । बुद्ध थ्व उपस्थापनं गुलि प्रसन्न जू
 धयागु ला वसपोलया परिनिर्वाण अवस्थाया आज्ञां हे स्पष्ट जू । बुद्धयें
 जाःहसिगु सेवा यायेगु गुलि महान् खः, अन उलि हे हृदय पवित्र
 जुइ माःगु आवश्यकता दु, व आयुष्मान आनन्दयाके पर्याप्त मात्राय् दु ।
 उकिं धार्थेंह्य सेवक वा उपस्थापक आयुष्मान आनन्दया विशेषता हे
 वसपोलया सर्वोपरि विशेषता खः ।

आयुष्मान आनन्दया स्मरण शक्ति

आयुष्मान आनन्दया च्यागू अधिकारया आग्रहे अन्तिम आग्रह
 कथं यदि वसपोल कम विवेचनात्म शक्ति व स्मरण शक्तिह्य जूसा बुद्ध

पाखें थुक्रिया पूर्ति जूसां पूर्णतः सार्थक जुइ मखुगु । संक्षिप्तं कंसां बांलाक स्वज्ञानं विवेचनात्मक रूपं कने फुगु वा विस्तृत गम्भीर एवं थुइके फुगु शक्तिं याना हे आयुष्मान आनन्दया अनुपस्थिती जूगु धर्म देशनाया पुनरावृत्ति याना कनेगुली बुद्धयात थाकु मजुल । उक्तिसं कनाथें सार्थक जुइक लुमंका तयेगु गुगु स्मरण शक्ति आनन्दयाके दु । आयुष्मान आनन्द प्रायः समय ला तथागत नाप नापं दु, हानं अनुपस्थिती नं बुद्ध पाखें न्यने दया नीदँया बुद्धं याना विज्यागु प्रवचन न्यना तयेगु सौभाग्य गन वसपोलयात प्राप्त जुल, अन हे लुमंका तयेगु स्मरण शक्ति नं आयुष्मान आनन्दयाके दु । उक्तिं धार्थें सार्थक रूपे आयुष्मान आनन्द धर्म भएडागारिक खः ।

पाली वाङ्मयया स्वंगू पिटकयात बुद्ध-वचन माने याना तःगु दु । सूत्र पिटकया न्यागू निकाये दीघ निकाय, मज्झिम निकाय, संयुक्त निकाय, अंगुत्तर निकाय प्यंगू निकाये 'एवं मे सुत्त' 'थथे जिं न्यनागु दु' धयागु गुगु पंक्ति सूत्रारम्भे दु । थ्व पंक्तिया निर्देशित 'मे' या अभिप्राय आयुष्मान आनन्द नाप खः । थ्व पंक्ति आनन्द संगायने धया विज्यागु खः । एवं = थथे, मे = जिं (अर्थात् आनन्द) सुत्त = न्यनागु दु । बौद्ध-साहित्यिकर्षिनि विश्वास दु, बुद्धोपदेशित ८२ द्वः धर्म स्कन्धे ८० द्वः धर्म स्कन्धया संगायन आयुष्मान आनन्द पाखें जुल । थ्व धर्मस्कन्ध, गुगु संगायनाय् न्यका विज्यात व आयुष्मान आनन्दया स्मृति मंजूषाय् सुरक्षित जुया च्वंगु खः । पाली ग्रन्थे उल्लेख याना तःगु दु, ख्वीद्वः पंक्ति नीन्याद्वः गाथात आनन्दं छको न्यनागु आधारे लुमंका तल । धार्थें थुजाह्व हे भिन्नु स्मृतिवाने गौरवशाली अतुलनीय मजूषा सु जुइ ?

भिन्नुणी-संघया स्थापना
भिन्नुणी-संघया स्थापनाय् आयुष्मान आनन्दया प्रयत्न आपालं

दु । भगवान् बुद्धं बुद्धत्व प्राप्तं लिपा गोदं तकं भिक्षुणी संघया
स्थापना याना विमज्जाः । जुजु शुद्धोदनया निधनं लिपा महाप्रजापति
गौतमीं भिक्षुणी जुइगु प्रार्थना याःगु खः । तर भगवान् बुद्धं स्वीकार
याना विमज्जाः । धर्माचरणे नारी नरया साधनाय् बाधक मखु, न
नारीया धर्म साधनाय् नर बाधक जुइ । बाधक ला इमिगु वासनामय
विचार व हृदय खः । बुद्ध नं रूपे आकर्षित जुइगु कारणे मिखां खना
खः धका मिखा तल्लयाना बीगु पन्ने मडु । अयनं संघया व्यवस्थाय् नर
व नारी निखलः नं जुइव भति विशेष व्यवस्थाया आवश्यकतां ला थि
हे थीगु । प्रजापति गौतमीया प्रार्थना ला बुद्धं स्वीकार याना विमज्जाः,
तर थुखे वर्जित हे जुइ धयागु निर्देश नं मडु । शायद वसपोलया
विशेष विशेषता पूर्ण व्यवस्था हया च्वना प्रचार व प्रसारया विस्तारे
शिथिलता हया मच्चनेगु विचाः जुइ । यद्यपि भिक्षुणी संघया प्रतिस्थापना
नं प्रचार व प्रसारया ल्पलाः पलाः खः, तर उक्रिया नितिं गुगु विशेष
व्यवस्थाया आवश्यकता दु, उखे पाखे ध्यान बी माला च्वनीगु दु ! बुद्धं
थः समकालीन निर्गन्थ ज्ञातृपुत्र अर्थात् महावीरं थें मिसा-जन्म निर्वाण
असम्भव धया विज्यागु जूसा हानं शायद प्रजापति गौतमी वैशाली वना
भिक्षुणी जुइगु आग्रह याः वना च्वनी हे मखु । प्रजापति गौतमी थः
न्यासः अनुचरी मिसात व्वना श्रावस्ती कुटागारे वल । वयागु मिखाय्
ख्ववि दु । वं थःगु आन्तरिक इच्छा बुद्धया न्होने शब्दाभाव्यक्ति याना
बी मफु । आयुष्मान आनन्दं थ्व खन । अले प्रजापतिया नुगः खँ
बुद्धयाथाय् वना धया बिल । प्रजापति गौतमीया इच्छा व वं बुद्ध प्रति
याना तःगु उपकार ह्यथना भिक्षुणी-संघया प्रतिस्थापना यायेगु आग्रह
यात । आयुष्मान आनन्दया दलील खः, तथागत प्रचारित धर्म स्त्रीपदं
श्रोतापत्ति, सकृदागामी आदि मार्ग फल प्राप्त याना निर्वाणया अधिकारी

बुद्ध फुसा वं छाया संयमित जीवनया छगू स्वरूप भिक्षुणी जीवन हने
 मभइ ? अले बुद्ध भिक्षुणीपित च्यागू विशेष नियमया प्रतिपादन व
 थुकिया पालन यायेगु स्वीकृति लिपा भिक्षुणी-संघया प्रतिस्थापना
 याना बिज्यात । थये धायेगु ला धृष्टता जुइ, यदि आनन्दया प्रयत्न
 मदुगु जूसा भिक्षुणी-संघया प्रतिस्थापना जुइ मखु, छायाःसा लिपा
 भिक्षुणी-संघयात गुगु थः संघया सदस्यापिं अविवृद्धिया स्वागत अधिकार
 बिल, उकिं हे थुकिया आवश्यकता बुद्धया हृदये दुगु लक्ष्य याये फु ।
 उकिं थुलि अवश्य धाये फु, आनन्दया प्रयत्न मदुगुसा भिक्षुणी-संघया
 स्थापना थुलि याकनं जुइ मखु । यद्यपि थुकथं बुद्ध लिसे खँ ल्हाना
 च्वनेगु व तर्क याना च्वनेगु शिफारिस थंका बीगु ज्या आनन्दं याःगु
 खने दु, अयनं वसपाल बुद्धया उपस्थापनाया ज्या याना बिज्याना च्वंम्ह
 जूसां स्थायी उपस्थापकथे मखु जुइ । कारण उपस्थापकया खँ ख्वीदें
 क्यबले तिनि स्थायी उपस्थापक नियुक्त जूगु खँ तर्क युक्त जू । हानं
 गबले उपस्थापकया खँ जुल, अबले तर्क भिक्षुणी-संघ सुविस्तृत व
 सुदृढ संघ जुइ धुंकल । उकिं थन निष्कर्षे आयुष्मान आनन्दं स्थायी
 उपस्थापक नियुक्ति पूर्व निसें तथागतया उपस्थापना याःगुली संकेत याः,
 शायद थुजागु पूर्व उपस्थापना संतुष्ट जुया हे बुद्ध उपस्थापक जुइया
 नििति प्रार्थना याःगु मेमेपिनिगु प्रार्थनाय् उपेक्षा याना आनन्द पाखे
 स्वयं बिज्यागु जुइ ।

आयुष्मान आनन्दयात उपदेश

मेपिन्त लक्ष्य याना उपदेश बिया बिज्याःगु तर आयुष्मान आनन्दं
 च्वंगु उपदेशया संकलनया तात्पर्य ला प्रायः त्रिपिटकया हे उद्धरणथे जुइ ।
 च्वर गलिखे आयुष्मान आनन्दयात हे लक्ष्य याना बिया बिज्यागु उपदेश

बुद्ध-वचनया संकलन जक हे नं सम्भव महु । गबलें आनन्दं स्पष्ट
न्यनी । गबलें धर्म श्रवणया इच्छा प्रकट यायेवं न्यंकुगु उपदेश जुइ ।
गबलें शंका समाधानार्थं बुद्धं उपदेश बिया बिज्याइ । धुकिया समुचित
संकलन हे न छगू विशेष सफू जुइ । थन निगू प्यंगू उपदेश जक
अयसां समावेश याये ।

भगवान बुद्ध जेतवने बिज्याना च्वन । आयुष्मान आनन्दया
मती शंका जुल वा छगू जिज्ञाशां थाय्काल । बुद्धं ह्यापाया तथागत-
पिनिगु आयु, गुण, कुल-परिचय, उपस्थापक व अग्रभ्रावकपिनिगु
आदि आपालं चर्चा याना बिज्यात, तर उपोसथया बारे छको हे चर्चा
याना बिमज्याः । आनन्द बुद्धया थाय् थ्यन । थःगु शंका ह्योने तल ।
बुद्धं लिसः बिया बिज्यात- ह्यापायापिनि नं उपोसथ दु, तर संक्षेपं ।
हानं थौंथें स्मृति म्हरिं मखु, उकिं आःथें याकनं याकनं थःत थमं संयत
यायेत वा सर्तक यायेत बाछी छको उपोसथ याये म्वाः । विपस्सी सम्यक्
सम्बुद्धया पालाय् ह्ने दें छको, सिखि व वेस्सभू सम्यक् सम्बुद्धया पालाय्
खुदें छको, ककुसन्ध व कोणागमणया पालाय् दें छको, कस्सप सम्यक्
सम्बुद्धया पालाय् खुलाय् छको याइ । ह्यापाया बुद्धपिनि पालाय् उपोसथ
याइगु (नियम, सम्भूना बीगु विनय कर्म) थथे खः—

सव्व पापस्स अकरणं, कुशलस्स उपसम्पदा ।

सच्चित्तपरियोदपनं, एतं बुद्धान'सासनं ॥

थ्याक पाप मयायेगु, कुशल कर्म मुंकेगु (यायेगु), थःगु चित्त
शुद्ध यायेगु, थ्व हे (ह्यापां निसैंयापिं) बुद्धपिनि शासन खः ।

थये मेमेगु प्रसंगया निगू उपदेश नं धात्थें आकर्षक जू । गथे,

खन्ती परमं तपो तितिक्खा,
 निब्बानं परमं वदन्ति बुद्धा ।
 न हि पब्बजितो परूपघाती,
 समणो होति परं विहेटयन्तो ।'

शान्ति, सहनशील परमतप खः । बुद्धादि श्रेष्ठ (उत्तम)
 पुरुषपिसं निर्वाणयात श्रेष्ठ धका धाइ । मेपिन्त घात याइमहसित श्रमण
 धाइ मखु । परयात पीडा मवीमहयात हे श्रमण धका धाइ ।

अले हानं थ्व गाथा गुलि मर्मस्पर्शा ?—

न पुष्प गन्धो पटिवातमेति,
 न चन्दनं तगर मल्लिका वा ।
 सतं च गन्धो पटिवातमेति,
 सब्बादिसा सप्पुरिसो पवाति ॥

स्वां, चन्दन, तगर, चमेलीयागु सुगंध फ्य् मवःगु थासे वने
 मफु, तर सत्पुरुषपिनिगु सुगंध फुक दिशाय् न्यना वनी ।

चन्दनं तगरं वापि, उष्णं अथ वस्सिकि ।

एतेस गन्ध जातानं, सीलगन्धो अनुत्तरो ॥

चन्दन, तगर, पलेस्वां व चमेली स्वांयागु सुगन्ध स्वया शीलयागु
 सुगंध तःसकं उत्तम ।

अले थ्व उपदेश गुलि सरलतम जुया नं महानतम तथं पूर्णं
 जू ?

अनूपदादो अनूपघातो, पातिमोक्खे च संवरो ।

मत्तब्बुता च भतस्मि, पन्थञ्च सयना'सनं ।

अधिचित्ते च आयोगो, एतं बुद्धानं'सासनं ॥

सुयातं निन्दा मयायेगु, सुयातं नं घात मयायेगु, भिक्षु-नियम
पालन यायेगु, भोजने मात्र ज्ञान दयेकेगु, एकान्तगु थासे वास यायेगु
थ्व हे बुद्धपिनि अनुशासन खः ।

भगवान् बुद्ध नाप धनिष्ठ सम्बन्ध

भगवान् बुद्ध व आयुष्मान् आनन्दया धनिष्ठ सम्बन्ध उलि दु कि,
गुलि मेपिं सुयां हे मदु । उकिं बुद्धयाके हरेक खँ न्यनेगुलि आयुष्मान्
आनन्दयाके मेपिंके सिवे अपो शक्ति दु । गवलें बुद्धया महत्ती प्रतिभां
हुं थःगु खँ मन्यंक्खे वा मन्यंसें च्वने मफयेका च्वनेग्वाः, न्ह्याग्गु खँ
न्ह्यावलें तुरंत न्यनेत आनन्द न्ह्याचिली ।

महापवारणया दिने सूर्यया किरणं जुजु प्रसेनजितया द्वे लाना
आभूषणं तेज पिहाँ वल । थ्व हरथ बांला ताल । आनन्द सुं क च्वना
विज्याये मफुत । भगवान् बुद्धयाके न्यन, 'भगवन्, बी त्यंगु सूर्यया
किरणं कःगुलिं प्रसेनदिकोसलया शरीरे च्वंगु आभूषणं तेज पिहाँ वल,
वयें कालुदायी थेरया शरीरं शोभा व तेज पिहाँ वया च्वन, व शोभा
व तेज प्रसेनदिकोसलया सिवे जित तेजस्वी व बांला ताल । अले व
स्वया नं अपो शोभा व तेज छुल्पोलया शरीरे दु ।'

'आनन्द, चन्द्रमाया तेज चाहँ जुतले दइ, न्हिने दइ मखु;
सूर्यया तेज ह्निने जुतले दइ, चाहँ दइ मखु; जुजुपिनि तेज अलंकार
व वस्त्र दतले दइ, तिसा वसः मदयेवं दइ मखु; अरहन्तपिनि तेज
ध्याने च्वंतले दइ, तर बुद्धया ह्निने नं चाहँ नं सदा सर्वदा पञ्चवर्णया
रश्मिया शोभा दया च्वनी ।'—बुद्धं थथे धया विज्याना थ्व गाथा
आत्रा जुया विज्यात,

द्विवा तपति आदिच्चो, रत्तिं आभाति चन्दिमा ।

सन्नद्धो खत्तियो तपति, भायी तपति ब्राह्मणो ।

अथ सञ्जमहोरत्ति, बुद्धी तपति तेषसा ॥

अर्थात्—हिने सूर्यं विना च्वनी, बहनी चन्द्रमा विना च्वनी, क्वच धारस्य याइबले स्रग्त्रिष विना च्वनी, ध्यान याना च्वनीबले ब्राह्मणं च्वाना च्वनी, बुद्ध थःगु तेजं न्हाबलें चाहं—हिनं विना च्वनी ।

छन्दु आयुष्मान आनन्द ल्यूल्थू तथा भगवान बुद्ध भिन्ना विज्याना च्वन । लें धौभ्यगः ज्वना पवना च्वंछ छल्ल याचक नाप लात । वयात खनेवं भगवान बुद्ध मुसुक्क हिला विज्यात । आनन्दं तत्तथै उक्किया कारणं न्वन । भगवान बुद्धं याचक पाखे संकेत याना न्यना विज्यात—‘आनन्द, उ छल्ल याचकयात खं ला ?’

‘खना, भन्ते !’

अले बुद्धं धया विज्यात, व याचक छल्ल चेगू कोटी धनया थुवाःया काय् खः । वया अबुं वयात अत्यधिक प्रेमया कारणं छुं दुःख व कष्ट जुइ धका छुं स्यने कने हे याके मन्थू । छुं दिन लिपा वया माँ—बौ परलोक जुल । थवं कुसंगतं याना फुक्क थःगु सम्पत्ति फुकल । परस्त्री व मन्थपाने धन—सम्पत्ति स्वहा यात । यदि वं प्रथम वयसे व्यापार याःगुसा थ्व अर्द्धतीय सेठ जुइ, दुतिय वयसे जक याःगुसां छल्ल महाजन जुइ, वयां लिपा जक याःगु जूसां थःगु महाजनत्व सुरक्षा याना तइगु वा जिगु शासने वःगु जूसां थ्वयाके अर्हत्, अना-गामी जुइगु क्षमता दुगु खः । थौं न थवं लोकीय धनया संग्रह बात, न लोकुत्तर सम्पत्तिया सम्पादन यात । थथे धया बुद्धं थ्व गाथा आशा जुया विज्यात—

अचरित्वा ब्रह्मचरियं, अलद्धा योचने धनं ।

जिरणकोञ्चाव भावन्ति, स्त्रीणमच्छेव’ पल्लले ॥

गुहसिनं ब्रह्मचर्यं पालनं याइ मखु, गुहसिनं यौवन अवस्थाय्
धन मुंकी मखु, उहसित न्या मदुगु बलाशये वृद्धम् क्रौंच धैम् पंक्षी
सुक्रे जुया च्चर्थे च्चने माली ।

धर्मकथिक आयुष्मान आनन्द

आयुष्मान आनन्द ह्म जिज्ञासु व उपदेशया भोता जक मखु
अग्रश्रावकपिथे जाःम्ह ह्म धर्मकथिक नं खः । गबलें गबलें भगवान्
बुद्ध उपदेश बिया बिज्यायां थके जुइ । अबले आयुष्मान आनन्दयात्
धर्मदेशनाया भार बिया बिज्याइ । अले आनन्दं गबलें मेथाय् उपदेशित
धर्मया उपदेश याइ, गबलें भगवान् बुद्धं कना बिज्यायु उपदेशया हे
पुनरावृत्ति याना विस्तृत रूपं व्याख्या याना बिज्याइ । धर्मकथिक आन-
न्दयाके मेपिसं साधारण रूपं थुइका बी मफुगु खें याउँक अःपुक थुइका
बीगु छ्गु विशेष कला दु । जुजु प्रसेनजितयात थुलि बांलाक छ्गु
खेंया लिसः थुइका बिया बिज्यात, प्रसेनजितं थुकथं धाल; 'आश्चर्य
भन्ते, अद्भुत भन्ते, गुलि बांलागु खें । भन्ते आनन्द, छल्पोलया खें
जि प्रसन्न जुल । जि छल्पोलया खें थुलि प्रसन्न जुल कि योग्य जक
जूसा हस्तीरत्न, अश्वरत्न, गां आदि छल्पोलयात आपालं बीगु इच्छा
जुल । तर छल्पोलयात योग्य मजू । उकिं थ्व मगधपति बिया हःगु
छ्कू कापः ग्रहण याना बिज्यायेत जिं प्रार्थना सह प्रदान याना च्चना ।'
आयुष्मान आनन्दं निशेष याना बिज्यात । तर जुजु प्रसेनजितया
आग्रहं लिपा स्वीकार याना हे बिज्याये माल ।

छ्को आयुष्मान आनन्दया पासा जुया च्चम्ह भिन्नु भिन्ना बिज्याः-
बले अलंकार युक्तम्ह मिसा ह्म खना मने राग उत्पन्न जुल । वं थःम्ह
पासा आयुष्मान आनन्दया थाय् वया धाल,

‘कामं रागेन डह्यामि, चित्तं मे परिडह्यति ।

साधु निब्बापनं ब्रूहि, अनुकम्पाय गौतम ।’

काम वासनां जि च्याना च्वन, जिगु चित्ते रागया ज्वाला यहाँ
त्रया च्वन । हे गौतम, (अर्थात् हे गौतम गोत्रया पासा आनन्द,) दया
तया जिगु थ्व मि बांलाक शान्त याना व्यु ।

आयुष्मान आनन्दं थः पासायात थुगु रूपं श्लोक द्वारा तुं राग
शान्त यायेगु निंतिं उपदेश बिया विज्यात,

सञ्ज्याय विपरिसेसा, चित्तं ते परिडह्यति

निमित्तं परिवज्जेहि, सुभं रागू पसंहिबं

असुभाय चित्तं भावेहि, एकगं सुसमाहितं

संखारे परतो पस्स, दुक्खतो मोच अन्ततो

निब्बापेहि महारागं, मा डह्यित्थे पुनप्पुनं ।

अर्थात् छं गु ज्ञानया विरूपता खः, गुगु कारणं छं गु चित्तं छ्वया
च्वन । आकर्षण आवृत्तियात तोता छ्व, थ्व रागं जाया च्वंगु खः ।
अशुभ भावनाय् चित्तं लाका चित्तियात समाधिस्थ याना एकाग्र या ।
संसार फुककं छं थःहं धयाथे महु । फुकं पराधीन खः । अनित्य खः,
दुःखकर खः, उर्कि व अनात्म नं खः । थुगु रूपं छं बांलाक सीकि,
छं व जटिल काम-वासनायात शान्त या, वारंवार च्याका च्वने मत्य ।

आनन्दया थ्व उपदेशं उम्ह भिन्नुया रागाग्नि शान्त जुल । थुकथं
आनन्दं छम्ह धर्मकथिक खः । वसपोलया धर्म देशनाय् सत्य व गम्भीर
भावया गुलि विशेषता दु, व सिबे अपो मधुर उच्चारण व मधुर भाषण
शैलीया विशेषता दु । उर्कि वसपोलया धर्मदेशनां भिन्नुणी व उपासि-
कापिं तःसकं हे प्रभावित जू ।

सम्बाददूत आयुष्मान् आनन्द

सुं गुह्यं भिच्छु-भिक्षुणी वा उपासक-उपासिकाया बुद्धयाथायु
 थ्यंके माःगु खँ प्रायः आयुष्मान् आनन्दं थ्यंका विज्याइ । प्यंगू परिषदे
 सुनानं बुद्धयात् सहसा कुं सम्बाद न्यंके मफया च्वनीगु आयुष्मान्
 आनन्दं यादँक न्यंका बी । गबले सुं तापाकं भिच्छु-भिच्छुणी वा उपासक
 उपासिका बुद्धया दर्शनार्थं च धर्म श्रवणार्थं वःसां सर्वप्रथम आनन्दयाके
 निं प्रार्थना याइ, 'भन्ते आनन्द, तथागतया दर्शनं मदुगु ता दत्त,
 दर्शनं याका विज्याहुँ ।' 'भन्ते, बुद्धया उपदेश न्यने मखंगु ता दत्त,
 बुद्धया उपदेश हुको न्यने ।' अले आनन्दं उचित अनुचित विचाः
 याना विज्याइ । उचित मखंसा थःमं हे लिगनी । उचित खंसा बुद्धया-
 थाय वना बन्ति याः विज्याइ । आयुष्मान् आनन्दं उचित अनुचित
 विचाः जाये धुंका याइगु प्रार्थनां बुद्धयात् गबले मच्छिनिगु परिस्थिति
 बइ ? थुखे पाखे विश्वास याना ला बुद्ध वचनवद्ध जुया च्वन हे विज्याये
 धुंकागु दु । थुकथं धात्थेया अर्थे आयुष्मान् आनन्दया स्वीकारोक्ति हे
 बुद्धया स्वीकारोक्तिये जुले । बुद्धं दर्शनार्थीपितं दर्शनं, धर्म पिपाशुपितं
 धर्मया पानं याका विज्याइ ।

आयुष्मान् आनन्दं गन मेपिनिगु आग्रह बुद्धयात् बन्ति याः
 विज्याइमह खः, अन हे तत्कालीन सांघिक विच्चे जगु घटनाया
 सूचना बीमह संवाददूत नं खः । गुगु खँ भिच्छु संघया दथुइ बुद्धयात्
 कंवने माल धका चर्चा याना च्वनी, व हे खँ सहज रूपं आनन्दं बुद्ध-
 यात् कना बी । भगवान् बुद्धं भिच्छुपितं शरीरया अनित्यताया उपदेश
 विद्या विज्यात, निसारता क्यना विज्यात । आपालं भिच्छुपिसं शरीर
 प्रति घृणा याना स्वयं हत्या व अपहत्या याना जीवन मुक्त जुइगु बाल-

प्रयत्न यात । ध्व समाचार आनन्दं सीवं बुद्धयात विन्ति यात । भगवान् बुद्धं भिक्षुपिन्त न्वाना वांलाक शुद्धका विल । यथे हे निर्गन्थ ज्ञातृपुत्र मद्गु खँ नं बुद्धयात दकसिबे न्हापां आनन्दं हे बुद्धयाथाय् थ्यंका विज्यात ।

मागंधीया कुचक्रं भिन्नाटन समये आपालं मन्तयेसं अपशब्दं भिन्नापितं बोविल । ध्व व्यवहारं फुक्क भिन्नापिं खिन्न जुल । ध्व खिन्नता आयुष्मान् आनन्दं अनुभव यायेवं हे बुद्धया न्होने विन्ति यात, थन भन्ते, निन्दा दु, उपहाश दु, मेथाय् गनं भिन्नाटन विज्याये मज्जू ला ?

भगवान् बुद्धं न्यना विज्यात, 'मेथाय् गन वनेगु आनन्द ?'

'भन्ते, छल्पोलया दातापिं यक्क दु ।'

'अन नं अय् हे वःसा ?'

'अनं नं मेथाय् वने ।'

'मेथाय् वंथाय् नं वःसा ?'

'मेथाय् वने ।'

'अन न वःसा ?'

आयुष्मान् आनन्दं बुद्धया विचार थुल । मौन जुल । भगवान् बुद्धं धया विज्यात, 'आनन्द, छं उलि हे व उपहाश सम्बन्धी विचाः याये मफु ला ? निन्दां रहितगु थाय् गन दु ? छखे प्रशंसा दुसा, मेले निन्दा दु । उकिं अजागु निन्दा खना ग्याये मज्जू ।'

अहं नागो व संगामे, चापातो पतितं सरं ।

अति वाक्यं तित्तिक्खिस्सं, दुस्सीलो हि बहुज्जनो ।

संग्रामे धनुषं कयेका हःगु वाणयात किंसिं वास्ता मतसे सह याइ,

जि नं वथे हे मूर्खतयेगु कटुवाक्य व निन्दा प्रशंसायात वास्ता मतसे रुह याये । कारण ! संसारे दुःशील मनूत म्हे मजू ।

अनाथपिण्डिकया नित्य प्रतिदिन बुद्धया संस्मरणार्थं छुं प्रेरणात्मक चिन्ह बुद्धयाके फवने मास्ते वः, तर फवने मछाः । अले आयुष्मान आनन्दयात थःगु इच्छां परिचित याना बीवं वसपोल भगवान बुद्धयाके प्रार्थना यात, 'भन्ते अनाथपिण्डिकया नित्य-पूजार्थं तथागतया संस्मरणार्थं बोधिवृत्तं छुमा जेतवने पीगु इच्छा दु । उचित अनुचित आशा जुया बिज्याहुँ ।' भगवान बुद्धं स्वीकार याना बिज्यात । अले आनन्द मौद्गल्यायनया सहायता कया बोधिवृत्तया पुसा (कच्चा) हया स्वयं थःगु ल्हात श्रावस्ती जेतवनारामया सन्निकट स्थाने पित । अले आयुष्मान आनन्दया आग्रहं व हे सिमा क्वे भगवान बुद्ध चच्छि च्वना बिज्यात । गुगु बोधिवृत्तयात थौं तकं आनन्द बोधिवृत्त नामं स्वये दनि ।

आयुष्मान आनन्दया लः भिक्षा

शाक्यतयेके जातिमद गार्कं दु । बुद्धं मानव मात्रया जातयात छुगू याना बिज्यात । अले थ्व हे उपदेशया अनुशरण वसपोलया शिष्यपिसं याना बिज्यात । आयुष्मान आनन्द नं लँ बिज्याना च्वंबले प्याः चाल । अले तुंथी लः कया च्वंम्हे छुम्हे चारण्डालनि कन्याया थाय् न्होने दना लः फवना बिज्यात । उम्हे चारण्डालनि नं धाल, 'श्रीमान, जि चारण्डालनि नं छुल्पोलथे पवित्राह पुरुषयात गय् लः बी ?'

आयुष्मान आनन्दया संक्षिप्त लिसः खः, 'जि लः फवना च्वना, जात फवना च्वनागु महु ।'

अले उम्ह मसां आयुष्मान आनन्दया पात्रे लः तथा बिल ।
 आनन्दया थ्व जल-ग्रहणं चण्डालनिं कन्या अवश्य प्रसन्न जुल जुइ ।
 तर संस्कृत बौद्ध-साहित्ये उम्ह चण्डालनिं नं आयुष्मान आनन्दया रूपे
 मोहित जुया विवाहया निंतिं प्रयत्न याःगु बाखं दु । गुकी वसपोलयागु
 आकषक रूप सौन्दर्यया विशेष वर्णन दु ।

आयुष्मान आनन्दया निर्लोभ

आयुष्मान आनन्दया अल्पव्ययताया इच्छा वा चरित्रया सूक्ष्म
 तर सुदृढगु भाव वसपोलं उपस्थापक जुइत याःगु च्यागु अधिकारया
 आग्रहें नं दु । अयन् थ्व प्रसंग अत्यावश्यक मख्येकं छुं वस्तु ग्रहण
 याना कया विज्यायेगु चाला मदुगुया स्पष्ट उदाहरण खः । वसपोलं
 स्वपु अपो प्यपु चीवर गबलें तथा विमज्याः ।

कोशलराजया न्यासः परिचारिकापिसं आयुष्मान आनन्दया धर्म
 देशनाया अनुमोदन रूपे म्हतिं छपु छपु याना न्यासःपु चीवर दान
 यात । आयुष्मान आनन्दं थ्व स्वीकार याना हया विज्यात । थ्व
 समाचारं कोशलराजया मने शंका जुल । अले आनन्दयाथाय् वया
 प्रश्न यात, 'भन्ते, छल्पोलं छपु चीवर अपो ग्रहण याकेत ला थाकु,
 तर थौं छु कारणे छु रहस्ये न्यासःपु गा स्वीकार याना विज्याना,
 उकिया छु उपयोग जुइ ?'

'उपयोगिकता हे थुकिया रहस्य खः । महाराज, चीवर भ्याथःपिं
 भिन्नापित जि फुक्क चीवर इना वीत न्यासःपु मल्लि चीवर ग्रहण
 यानागु खः ।'—आनन्दं लिसः बिया विज्यात ।

'अले इमिगु भ्याथःगु चीवर छु यायेगु ले ?'

आनन्द उपयोगिता व आवश्यकताया नियम कना धया
बिज्यात, 'भ्वाथःगु चीवरया अन्तर वासक दयेकी ।'

'अले दुगु अन्तर वासक ?'

'महाराज, लासा दयेकी ।'

'अले लासा ?'

'भ्वाथः जुया नं ला च्वनी ?'

'भ्वाथःगु लासा ?'

'नचुकु चुं चुं थला अंगले पाना वी ।'

आयुष्मान आनन्दया गम्भीर उत्तरं जुजु प्रसन्न जुल ।

३।युष्मान आनन्दया जनसेवा

आयुष्मान आनन्द बुद्धया परम सेवक जक मखु, अपितु जन-
समाजया छ्मह अनन्य सेवक नं खः । बुद्धया सेवा ला वरपोलया
जीवन-व्रत हे जुल । वसरोलया जन-सेवाय् उपदेश व्यू बिज्यायेगु,
रोगीपित निरोगी यायेत प्रयत्न यायेगु आदि विरोध उल्लेखनीय जू ।
रोगी प्रति छ्म कामना याइबले वसरोल हादिक रूपं याना बिज्याइ ।
उकि भगवान बुद्धं सुं रोगीयाथाय् धैर्यं बीत, पाठ यायेत प्रायः
आनन्दयात हे छ्मया बिज्याइ । गिरिमानन्द, अनाथपिण्डक, सिरि-
बद्ध्यात आनन्दं गुगु सेवा यात, व हे सेवां इपिं पूर्ण स्वस्थ जुल ।
छ्मको ला भगवान बुद्ध नापं मिले जुया पुतिगत तिस्सया नं सेवा
याना बिज्यायु दु । पुतिगत तिस्स प्वाःथा व्यथां दुःखे जुइका च्वन ।
व्यागु शरीरे दुर्गन्ध वया च्वन । आनन्दं लः हायेकल, बुद्धं सिला
बिज्यात । अले रोगीयात खाताय् थ्यने धुंका बुद्धं सिद्धिपित मुंका
धया बिज्यात, 'सिद्धिपिं, छिमि मां मदु, अबु मदु सुं थयिति मदु,

छुहसिनं मेम्हासगु सेवा मयाःसा सुनां याइ । सुनां रोगीया सेवा यात,
वं जिगु सेवा यात ।'

थुकथं बुद्धया हृत्त्रछायाय् च्वना उपदेश न्यनेगु व नापं जनसेवा
यायेगु । शक्षा बुद्धया पाखें आनन्दयात प्राप्त जुल । आनन्दया हृदय
तसकं हे क्यातु, करुणां वसपोलया हृदये भय्भय् बिया च्वनीगु दु ।
वैशाली लुको दूर्भिक्षु ल । वैशाली निवासीपित आपालं कष्ट व पीडा
जुल । नये नखंगु व सीपिं मनूतयेगु बहु संख्यां अग्नि-स्स्कार वा थुनेगु
ज्या मज्जया उखें थुखें वांछ्वासा तःपिं मृत शरीर पाखें रोग पैले जुल ।
अले थ्व हे कारणं भूत प्रेतया भयं वैशाली पिडित जुल । अबले व
अशान्ति फुकेत गुगु करुणां जाःगु चित्तं आयुष्मान आनन्दं प्रयत्न
याना विज्यात उक्किया प्रभावं थौं तकं व करुणा उदाहरणीय करुणा
जुल । रत्न सूत्रे च्वया तःगु दु, 'आयुष्मा आनन्दं शैरो विय कारुञ्ज
चित्तं उपुपेवा ।' अर्थात् आयुष्मान आनन्दं थें करुणा चित्त
तया (पाठ यायेमाः) ।

Dhamma आयुष्मान आनन्दया बुद्ध प्रतिप्रेम

बुद्धया प्रतिद्वदी रूपे दंःवम्ह देवदत्तं नालागिरि किसियात
अय्ला त्वंका बुद्ध भिक्षा विज्याना च्वंगु लेँ तोता हल । अय्लाखं
मत्तम्ह किसि तिति न्हुया यःयःथे सना लेँ वया च्वन । बुद्ध थःगु हे
गति विज्याना च्वन । थ्व समय धार्थे हे भीषण खः । आयुष्मान
आनन्दं उपाय छुं मखन । अले बुद्धया रत्नार्थ थःगु जीवन उत्सर्ग
याना बुद्धया न्होने च्वं वन । धार्थे ला बुद्धया जीवन हे आनन्दया मने
थःगु जीवन-प्रेम खः । बुद्धया शरीरे गुलि आयुष्मान आनन्दया
ममता दु, शायद उलि थःगु शरीर प्रति दइ । भगवान बुद्धया प्रति

वइगु महानं महानतम विपत्ति नं थःहं कुबिया कायेत आनन्द गबले ल्युने मच्चं । हानं बुद्धया नितिं छुं प्रकारया सुख सुधिधाया नितिं थायेगु प्रयत्न हे वसपोलया थःगु पसन्नताया कारण खः ।

भगवान बुद्धयात छुं रोगं कःबले आनन्दयात थःगु हे शरीरे रोग जूथें जुल । बुद्धया शरीरे चेदेँ क्यंबले तःसकं अस्वस्थ जुल । मरणान्त पीडा जुल । बुद्धं मानसिक शक्तिं शारीरिक पीडायात ल्वमंका विहारया पिने च्वं च्वना विज्यात । अबले बुद्ध स्वस्थ जूगु खना आयुष्मान आनन्दयात गुलि प्रसन्न जुल थ्व वाक्यं सी दु—

‘भन्ते, भगवान सुखी जूगु खन ! भन्ते जिं भगवान स्वस्थ जुया विज्यागु स्वये दत ! (गबले छल्पोल अस्वस्थगु खः अबले) भन्ते, जिगु शरीर हे शून्य जुया वन । जिं स्वये दिशा हे शून्य जूथें च्वन । भगवानया विरामी धर्मया ला छु ख्याल दइ ! भन्ते, छुं आशा जक ल्यने धुंकूगु खः, गबले तक भगवानं भिक्षु-संघयात छुं धया विज्याइ मखु, अबले तक परिनिर्वाण जुइ मखु ।’

महापरिनिर्वाण सूत्रे उल्लेख याना तःगु दु, यदि प्रार्थना थाःगु जूसा तथागत कल्पभर तक भवाना विज्याइग, तर आयुष्मान आनन्दं प्रार्थना याना विमज्याः । अले बुद्धं परिनिर्वाणया घोषणा स्वला लिपा जूइगु याना विज्यात । यदि थ्व खें श्रद्धाया पूत सिबे सत्यता अपो दुसा धात्थें थथे प्रार्थना मयायेगु आयुष्मान आनन्दया जीवन भरया मद्रंगु ज्याय् थ्व तःधंगु द्वं खः । वस्तुतः लिपा संघं थुकी आयुष्मान आनन्दयात दण्ड विया तःगु व आयुष्मान आनन्द अर्हत् मखुनिम्ह जुया थ्व त्रुटि जूगु धका सहानुभूति प्रकट याना तःगु दु ।

भगवान् बुद्धं प्रायः धर्मदेशनार्थं न्हूगु नियमया शापनार्थं धर्मसभासःतेग, आसन लायेगु, सूचना प्रसारित यायेगु ज्या आयुष्मान् आनन्दयात बिया बिज्याइ । महापरिनिर्वाणया सूचना बीत न भिक्षुपि आयुष्मान् आनन्दयात हे मुंके बिया बिज्यात । भगवान् बुद्धं स्वला लिपा महापरिनिर्वाण जुया बिज्यायेगु सूचना बिया बिज्यात हानं धर्मया उपदेश बिया संसारया अनित्यताया व्याख्या याना बिज्यात । हानं भिक्षुपित् पराश्रय मज्जुइगु उपदेश बिया बिज्यासे आनन्दयात धैर्यं बिया धया बिज्यात —

आनन्द, अत्त दीपा विहरथ, अत्त सरणा !

अर्थात् आनन्द, थःगु प्रदीप थः जु, थःगु हे शरणे थःवनेगु स्व ।

आयुष्मान् आनन्दया विरह

तथागतया महापरिनिर्वाणया अन्तिम स्वलाया समय नं आयुष्मान् आनन्द बुद्धया लिक्कसं दु । थ्व हे कारण खः, महापरिनिर्वाणया फुक प्रसंगे आनन्दया सम्बोधन दुगु । थ्व समय आयुष्मान् आनन्दया विरहया समय खः । आयुष्मान् आनन्दयाके विशेष विशेष गुणया बहुलता दुसां अभिमान, लोभ आदि मभिंगु छुं प्रवृत्ति मदुसां वसपोल अर्हत मज्जुनि । थ्व हे कारणं तथागतया महापरिनिर्वाण समये अधैर्यं जुइगुयात प्रोत्साहन विल जुइ । हानं वसपोलया विशेष दुःख नं थ्व हे कारणं खः । तथागतया महापरिनिर्वाण समये विहारया (खापाया) चुकः ज्वना ख्वया च्वन—‘हाथ ! जि शैद्य त्तिनि, हानं जिम्ह अनुकम्पक शास्ताया परिनिर्वाण जुइन ।

धार्थे, थ्व तथागतया परिनिर्वाण अवस्थाय् आनन्दया धैर्यं धैर्यं याये मफुत । बुद्ध प्रति दुगु असीम प्रेम, अगाध भक्तिं फुक संसारया

अनित्यताया उपदेश त्वमकल ।

भगवान् बुद्धं भिक्षुपिनि बिच्चे आनन्द माला बिज्यात । मलनेव
न्यन, 'भिक्षुपिं, आनन्द र्वे ?'

'भन्ते, आनन्दे त्वया च्वन ।'

भगवान् बुद्धं उपस्थापक आनन्दयात 'गय् त्वमका बिज्याइ ।
सःतिके छ्वया बिज्यात । आनन्द वयेवं भगवान् बुद्धं धया बिज्यात,
'बस, आनन्द ! शोक याये मत्य, ख्वये मत्य । आनन्द, छु जिं न्हापा
हे भधया ला फुक प्रिय भावं संयोगं वियोग जुइमा अलग जुइमा, उकिं
आनन्द, व (न्हाबलै) दइगु गन खः धका ? गुगु उत्पन्न जूगु खः,
भूत खः, संस्कृत खः, व नाशवान खः, 'हाय ! व तथागतया शरीर नं
नाश मज्जा गुलि ज्यू' थथे जुइगु सम्भव मदु । आनन्द, छं चिरकाल
तक अप्रमाण हित व सुखया इच्छा याना छगू मनं मैत्रीपूर्वक कार्य
तथागतया सेवा यात, वचनं तथागतया सेवा यात, मनं
तथागतया सेवा यात । आनन्द, छु कृतपुण्य खः । प्रधाने (=निर्वाण
साधनाय् आः) लगे जु, याकनं अनाश्रव जु ।

आयुष्मान् आनन्दया बुद्ध द्वारा प्रसशा

थुकथं आयुष्मान् आनन्दयात समभे याये धुंका बुद्धं भिक्षुपिनि
पाखे स्वया धया बिज्यात, 'भिक्षुपिं, गुलि अतीतकाले अर्हत्-सम्यक्-
सम्बुद्धपिं जुल, वसपोलपिनि उपस्थापक नं उलि हे उत्तम गुलि किं
जिम्ह उपस्थापक आनन्द । भिक्षुपिं, गुलि तथागत अर्हत्-सम्यक्-
सम्बुद्धपिं लिपा जुइतिनि, वसपोलपिनि उपस्थापक नं उलि हे उत्तम
जुइ, गुलि जिम्ह उपस्थापक आनन्द । भिक्षुपिं, आनन्द परिडित खः ।
भिक्षुपिं, आनन्द मेधावी खः । वं थ्व समय भिक्षुपिं तथागतयागु

दर्शनया समय खः, थ्व समय भिक्षुणीर्पितं तथागतयागु दर्शनया समय खः, थ्व समय उपासकर्पितं तथागतयागु दर्शनया काल खः, थ्व समय उपासिकार्पितं तथागतया दर्शनया ई खः, थ्व समय राजा, थ्व समय महामात्य, थ्व समय तैर्थिक, थ्व समय तैर्थिक-श्रावकतयेत तथागतयागु दर्शनया समय खः धका स्यू ।

भिक्षुपिं, आनन्दयाके थ्व प्यंगू अद्भुत गुण दु । छु छु प्यंगू ?
 (१) भिक्षु-परिषद् आनन्दया दर्शन याः वःमा इपिं दर्शनं संतुष्ट जुया वनी । यदि अनं आनन्दं धर्म सम्बन्धी भाषण याःसा भाषणं (इपिं) संतुष्ट जुया वनी । भिक्षुपिं, भिक्षु-परिषद् गबले अ-तृप्त जुया च्वनी, अबले (नं) आनन्द मौन (तृप्त) जुया च्वनी । (२) भिक्षुणी - परिषद् . . . . । (३) उपासक-परिषद् . . . . (४) उपासिका-परिषद् . . . । भिक्षुपिं, आनन्दयाके थ्व प्यंगू आश्चर्य अद्भुत विशेषता दु ।

बुद्धया महापरिनिर्वाण

आयुष्मान् आनन्दयात प्यबः चीवर निमा सिमाया बिच्चे लायेका तथागत अन्तिम शय्याय् गोतुला बिज्यात । आनन्दं हिरण्यवती खुसी वना तथागतया तिनिं लः कया हल । तथागतया परिनिर्वाणया खबर नं न्यकः वन । अबले अन्तिम समये सुभद्र परिव्राजक बुद्धयाथाय् यःगु शंका समानाधार्य वइ । अबले आयुष्मान् आनन्दं बुद्ध प्रति, उम्ह बुद्ध प्रति गुम्ह निर्वाणशय्याय् बिज्याना च्वने धुंकल, करुणा वना सुभद्र परिव्राजकयात लिगना धाइ, “अलं आवुसो सुभद्र, मा तथागतं विहेठेसि । किलन्तो भगवा’ति ।” अर्थात् आवुस सुभद्र, गात । तथागतयात (आः हानं) तकलीफ बी मत्य । भगवान् थके जुया बिज्याये धुंकल ।’

गुलि ममता आयुष्मान आनन्दया तथागत प्रति ? तर बुद्ध आयुष्मान आनन्दयात समभे याना सुभद्रया शंका समाधान याना बिज्यात । वसपोलया अन्तिम शिष्यत्वया श्रेय नं अले सुभद्रं हे काल ।

‘भिक्षुपिं, का सा ! आः जिं धया च्वना, संस्कार व्ययधर्मा खः, अप्रमाद जुया (जीवन लक्ष्यया) सम्पादन या ।’—थ्व हे तथागतया अन्तिम वचन खः ।

भगवान बुद्ध परिनिर्वाण जुया बिज्यात ।

आयुष्मान आनन्दया अर्हत्त्व व संगायन

बुद्धया परिनिर्वाण सन्देश न्यनेधं महाकाश्यप नाप वया च्वपिं भिन्नु—परिषदया गुलिं शैद्य भिक्षुपिं ख्वल । थ्व हे परिषदे छ्म वृद्ध—काले भिन्नु ज्मह सुभद्र ‘आः छ्माय् ख्वयेगु , भं जिल । तथागतं भीत थ्व याये ब्यू , थ्व याये मज्यू धया बिज्याना च्वनीगु, आः याउंसे च्वन’ धका धया च्वन । थ्व भिन्नुया खं महाकाश्यपयात धर्म संगायन वा तथागतोपदेशित उपदेश छलफल याना विभिन्न समये विभिन्न थासे न्यनागु फुकसिगु ज्ञानं सकलें संघपिं परिचित जुइगु आवश्यकता अनुभव जुल । अले आपालं धर्म न्यना तःपिं मध्ये छ्मह आयुष्मान आनन्द खः । वसपोल अर्हत्त्व मुखुगुया कारणं संगायन सम्मेलने सम्मिलित जुइ मफया च्वन । आयुष्मान आनन्दं तथागतया परिनिर्वाणया ख्विग व थःगु कर्तव्यथा बल क्या अले संगायन पूर्व हे अर्हत्त्व प्राप्त याना बिज्यात । धर्म संगायनाय् आयुष्मान आनन्द सम्मिलिन जुल । अले तथागत सेवाय् प्राप्त ज्गु उपदेशं फुक संघया सदस्यपित परिचित याका बिज्यात ।

अर्हत् आनन्दया निर्वाण

आयुष्मान् आनन्द यःसु कर्तव्यं पूरा याये धुंका तथागतं अन्तिम
 समये बिया विज्यागु प्रेरस्यावात सार्थक याये धुंका थः निर्वाण जुइगु
 न्हेन्दु न्द्यो सत्तना बिया विज्यात । अले बुद्धया अस्तिया कारणे ल्वापु
 जुइ त्यर्थे जुइ धका रोहिणी नदीया दथुइ च्वना बुद्धया परम सेवक,
 बहुश्रुतज्ञ, धर्म-कथिक, प्रबल स्मरणशक्ति सम्पन्न, बुद्ध सहित प्यंगु
 बुद्ध परिषद्द्या नं प्रिय-पात्र, धर्म भण्डागारिक, अर्हत् आनन्द,
 आयुष्मान् आनन्दया निर्वाण ज्जल ।

Dhamma.Digital

श्रामणेर् सुदर्शनया सफूत

धार्मिक-साहित्य

- १) भारते बुद्ध-धर्मया उत्थान व पतन (अनु०)
- २) अमृतमय मौन
- ३) बौद्धधर्म हे मानवधर्म (अनु०)
- ४) महामंगल
- ५) महासत्त्व जातक
- ६) आर्य अष्टाङ्गिक मार्ग (सम्पादित)
- ७) आयुष्मान आनन्द

नाट्य-साहित्य

- १) अम्बपाली
- २) राष्ट्रपाल
- ३) जुजु जयप्रकाश - प्रेसे
- ४) भूल
- ५) सिद्धार्थ
- ६) विश्वासघात
- ७) पटाचारा
- ८) बिम्बिसार
- ९) प्रतिशोध
- १०) आशंका
- ११) समाधान
- १२) विजय

— प्रकाशनया लेँ